

Тема. У боротьбі за державу (Кременеччина під час визвольних змагань 1917 – початку 1950-х років)

Мета:

- ознайомити учнів із подіями, пов'язаними із визвольними змаганнями українського народу 1917 - початку 1950-х років на прикладі Кременеччини, охарактеризувати основні етапи боротьби, визначити особливості національно-визвольного руху на території Кременеччини, познайомити із видатними постатями краю того часу, показати відображення подій цього часу у музичній творчості та його актуальність сьогодні;
- виховувати в учнів патріотизм, розуміння цінності державної незалежності, поваги до жертвності заради ідеї;
- розвивати пам'ять, мислення, відчуття мистецтва.

Матеріали та обладнання: мультимедійний проектор, інформаційний диск із презентаційним та музичним забезпеченням.

Форма проведення: музичний лекторій.

Хід заходу

Ведучий 1.

«Тільки той народ має право на існування, який може себе захистити». Очевидно, саме ця фраза стала визначальною ідеєю життя та діяльності когорти українських патріотів, яка сформувалася на початку ХХ століття та підняла прапор боротьби за відновлення Самостійної Соборної Української держави, територія якої у цей час перебувала під колоніальною окупацією двох європейських імперій – Росії та Австро-Угорщини. В умовах першої світової війни та російської революції 1917 року розпочалися активні державотворчі процеси на території українських земель, які призвели до утворення Української народної республіки та Західноукраїнської народної республіки у період 1917 – 1920 років. Короткий життєвий шлях даних державних формувань супроводжувався жорстокою збройною боротьбою із зовнішніми ворогами українства – Польщею, Росією усіх формацій, внутрішньою опозицією. На жаль ця боротьба закінчилася не на користь українців, що призвело до нової окупації українських земель.

Відеокліп «Буде що з тобою нам згадати»

Населення Кременеччини не було пасивним спостерігачем у національно-визвольній боротьбі нашого народу. Наші земляки були активними учасниками військових формувань Армії УНР, беручи участь у військових діях на території усїєї України.

Сама ж Кременеччина довгий період часу була далеким запіллям української держави, зберігаючи відносну стабільність життя. Але у травні 1919 року Кременеччина стала єдиною опорою уряду УНР у війні проти Польщі та Росії. Будучи оточеною зі всіх сторін ворогами, Армія УНР концентрувалася на нашій території, а саме: відділи січових стрільців та «чорні гайдамаки» розташовувалися на Шумщині, корпус «запорожців» у Почаєві. У червні з Кременеччини у напрямку Ямполь та Камянець-Подільська розпочався контрнаступ українських військ, який завершився їх виходом на стратегічний плацдарм у межиріччі Дністра та Збруча. Сама ж Кременеччина була окупована військами більшовицької Росії.

Відеокліп «Катерина»

В умовах нової окупації на Кременеччині спалахнула потужна хвиля повстанського руху. Їх традиції були закладені восени 1918 року, коли на території нашого краю були сформовані повстанські загони у боротьбі проти режиму гетьмана Павла Скоропадського та австро-німецьких військ.

Недовге перебування більшовицької влади у Кременці у червні – липні 1919 року наразилося на активний спротив місцевого населення, яке організувавши Кременецький, Вишнівецький та Олексинецький повстанський полки, вигнало їх із нашого краю.

Та на зміну росіянам прийшли поляки. Восени 1919 року по території Кременецького повіту прокотилася низка селянських виступів, які набрали характеру партизанської війни. Центром повстанського руху стало село Жолобки. Приборкати повстанців змогли лише регулярні польські війська наприкінці 1919 року. Перший етап збройної боротьби ХХ століття був програним.

Відеокліп «Віє полем курява»

Ведучий 2.

Невдачі попереднього періоду боротьби не зломали українських патріотів. У 20-30-тих роках минулого століття на західноукраїнських землях, в тому числі і на Кременеччині почали діяльність політичні партії та громадські організації, які головною метою своєї діяльності визначили боротьбу за

незалежну Україну. Тому події другої світової війни застали наш край ідеологічно підготовленими.

Після короткого періоду надій та розчарувань 1939 – 1941 років, коли сподівання наших краян були почергово пов'язані із радянською та німецькою владою, уже з 1942 року патріоти взяли курс на створення власної військової формації, яка отримала назву Українська повстанська армія.

У березні 1943 року у Шумських лісах, за Стіжком, діячами ОУН мельниківського спрямування М. Данилюком та М.Медведським було закладено повстанський табір «Хрона», а за тиждень – другий, на Залужській горі за Антонівцями з бойових відділів ОУН-революційне закладено табір під проводом «Крука» - І.Климишина. На півдні Кременеччини, у Лановецьких лісах, діяв повстанський загін Фронт української революції під проводом «Яворенка» - Тимоша Басюка. Кременеччина піднялася на боротьбу.

Відеокліп «Я сьогодні від вас відіжджаю»

Перші сутички із німецькими окупантами окремих військових боїв, які були сформовані на території нашого краю, розпочалися у 1942 році. У лютому 1943 року місцеві повстанські підрозділи здійснили напад на Кременецьку в'язницю, з якої було врятовано півтори сотні ув'язнених.

Від дрібних сутичок з ворогом перейшли до великих боїв. Першим із них був бій під Лішнею 9 травня 1943 року, коли підрозділи УПА зуміли перепинити німецький каральний підрозділ, який перед тим спалив Стіжок. Бій завершився на користь повстанців. У подальшому таких боїв було десятки та сотні. Найбільші із них відбувалися у Великих Бережцях, Вишнівці, Катербурзі(сучасна Катеринівка), Молотькові, Шумську, Антонівцях. Повстанці намагалися уникнути значних боїв, переслідуючи мету захищати населення краю від каральних вилазок німецької влади.

Рейдуючі групи УПА Кременеччини здійснювали далекі походи на Полісся та Поділля, прагнучи показати місцевим жителям невмоліме прагнення до перемоги.

Відеокліп «Ти не плач не сумуй стара мати»

У лютому-березні 1944 року на Кременеччині змінюється військово-політична ситуація. У зв'язку із поразками німецьких військ на радянсько-німецькому фронті. Замість нацистського окупанта прийшов радянський. Підрозділи УПА, перечекавши перехід лінії фронту, розпочали військові дії проти підрозділів НКВС. Найбільший із боїв повстанців із військами спец

органів відбувся у травні 1944 року в урочищі гурби. Зрозумівши безперспективність участі у значних боях, УПА перейшло до тактики діяльності невеликих груп, маючи на меті не допустити встановлення радянської влади на території західноукраїнських земель.

Проти повстанців були кинуті значні сили. «Армія без держави», як прозвали пізніше УПА, стійко трималися, але її сили танули. До початку 50-х років, майже за десятиліття боротьби, УПА на Кременеччині припинило своє існування. Останні бійці, будучи оточеними ворогами, гинули із гаслом «Слава Україні»

Відеокліп «Черемош»

За сорок років перебування наших земель у складі Радянського Союзу тодішньою владою було зроблено все для того, щоб стерти історичну пам'ять народу. Лише із відновленням української державності 1991 року вийшли із забуття білі сторінки нашої історії та розуміння тієї ціни. Яку заплатив наш народ заради створення Самостійної Української Соборної Держави.

Відеофрагмент

Кров пролита за свободу нашими предками освятила становлення Української держави – нашої Батьківщини. Але разом із вдячністю до них, у нас, молодого покоління, яке вирросло на своїй батьківщині, мусить бути відповідальність за збереження держави, народу та свободи.